



UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Thesavrvs Sacrorvm Ritvvm, Sev Commentaria In Rvbricas Missalis, Et Breviarii Romani.

In quibus origo cuiusque Ritus, causae historicae, vel mysticae, ex
maiorum ingenio, Theoria, Praxis, obligatio, & exquisitus vsus, additis
opportune Decretis omnibus S. Rituum Congreg. quàm breuissimè
explicantur.

Gavanti, Bartolommeo

Venetiis, 1647

De nitore, & munditia praedictae sacrae supellectilis.

urn:nbn:de:hbz:466:1-9500

De nitore, & munditia prædictæ sacræ suppellectilis.

Cubiti, qui ex Vncijs 24. confas, tertia pars vinctadim delineata hæc est.

DE promptissimus hæc ex *Actis Ecclesie Mediolanen.* Auctore, de quo supra pagina 73. omittis ijs, quæ mouere nos debent ad procurandam omnem munditiã in ministerio missæ, de quibus præclare scripsit *Tobias noster par. 1. cap. 76.*

Igitur Altaria bis singulis annis, cum sudum est, a finitis missis ad vesperum spoliata sint, & suppedanea item amota, vt sicci aeris sentiant beneficium, quo tempore tũ Altaria ipsa vndequaque mūdentur, tũ suppedaneorũ pars quæ subter est.

Cũ in mappæ mutantur, & pallia, *Altaria* quoque ipsa mūdentur, arundinea scopula, tela etiã cerata, quæ sacro lapidi hæret, leuiter purgata; siue lapis sit insertus, lixæ totũ Altare capiens, quod si aliquo casu accideret, ita tectum non esse, ob reuerentiam sacri chrisimatis ne purgetur, tangaturue.

Icones cum ornãmētis suis, Sanctissime, *Eucharistia* *Tabernaculũ*, & que-

cunque huiusmodi picta, vel inaurata adijcta sunt Altaribus; item *Umbelle* superimpendentes singulis mensib. mūdentur, caudis vulpinis, aut arundinea scopa.

Suppedaneum Altaris quotidie mūdetur arundinea scopa, si in eo sit faciendã missa.

Arcula ad sputum excipiendum, de qua supra, circumfricetur, & purgetur octauo saltem quoq; die, item fenestellæ vireolorum eodem tempore bene purgentur.

Candelabra, Cruces, Turibula, & reliqua supellex argentea, quantum fieri possit, manibus nudis ne contrectetur; sed adhibito panno, aut vero parte, quæ argentea non sit, capiatur, antequam recondatur, excutiat, si quid pulueris, cæra, aut maculæ accesserit; & extergatur leniter, adhibito lineo, & molli panno. condita autem sit vnaqueque res tecta sua, ne quid sordium accipiat cum aliquid tamen purificatione egere visum fuerit, palea combusta adhibita, panno lineo leniter præstabitur. quod si quid valde sit denigratum, pura thuribulum ignis causa, aut etiam multa cera adhererit; in lixiua, cui sal sit admixtum, ebulliente, detergendum erit, adhibito penicillo ex fetis suillis confecto: caueatur tamen, ne, si quæ pars inaurata sit, autum vi salis deteratur; & consulantur periti. *Calices* vini, & *Patera* binæ, saltem, vbi duodecim Sacerdotes in sã faciunt, quindecimo quoque die, leui manu aqua tepida lauentur, sexto quoque mense, sapone molliori, tuncque post quartam horæ partem, qua maneat in sole, calida lixiua bene abluantur, adhibendo penicillum aliquem ad saponem bene amouendum, præsertim vbi fuerit calatura, poterit etiam id fieri fursure cocto, & tunc statim aqua munda bis, aut ter abluendi essent præstetur vero ab eo, qui in sacris sit, & in vase, ei vsui, & lauandis Corporalibus, de quo supra, tantum destinato, quod ex abluitione superfuerit in sacrarium fundatur. Vbi vero minor sit numerus Sacerdotum, rarius id fieri poterit ex proportionem numeri Sacerdotum, & dierum.

Supellex inaurata, aut inargentata eadem cautione tractetur, qua argentea, si semper est exposita, octauo quoque die panno lineo tergatur molliter: si recondenda sit, tergatur tunc. poterunt etiam inaurata sapone, aut fursure purgari, vt dictum est de Calicibus.

Can-

Candelabra, & cætera ex aurichalco tractentur adhibito panno; vel ferrea, summitate capiantur: si perpetuo vsu adhibeantur, terno quoque die à puluere, & cera, si forte defluerit, mudentur; si reponenda sint, tunc etiam id fiat. Præterea quarto quoque mense, nisi nunquam fuerit exposita, abstergantur diligenter puluere puniceo, aut eo, quem dicunt, tripoli (quem æstivæ muscæ fugunt) adhibito corio bubalino; aut si utrunque defuit latere in tenuissimum pulverem redacto, & loco corij panno asperiore, quem dicunt, saia, nullo vero modo hac ratione adhibenda erit aqua. nitidiora fiunt (sed non diu durat nitor) si fricentur malo medico, seu massilico (vulgò, arancio, ò limone) & marmore trito, seu vice malorum vis agrestibus, vel herba acida, deinde aqua bene abluantur; tum siccentur, & soli exponantur. aceto nunquam abstergantur. recondita vero huiusmodi, tubulis, crassioris chartæ, aut sacco lineis amicta habeantur, qui pulverem arceant, vt nitida, & lucida temper habeantur.

Lampades vitree, quæ sunt quotidiani vsus, quintodecimo quoque die fursure & aqua calida abstergantur.

Vrceoli, præter id quod quotidie fit, singulis mensibus diligenter purgentur, adhibito ouorum cortice bene contrito, cum ligneolo aliquo instrumento ad fordiculas bene eleuandas: aut vero alia ratione, si quæ aptior inueniatur. opercula vrceolorum quondie cum reponuntur bene siccentur, si madeant.

Pellicula eorundem quotidie abstergantur, siccenturque, si stannæ fuerint, tertio quoque mense lixiuia feruenti lauentur, & arena, vel farre vestito, seu ouorum cortice bene contrito fricentur. post iterum aqua lotæ in sole siccentur, & panno lineo mundo abstergantur.

Aenea vasa pro ablutione Calicum, &c. antequam adhibeantur, & post bene abluantur, bis vero singulis annis abstergantur accuratè, si opus est, latere contri-

to, vel arena, & aqua, si stanno sint illita, adhibeantur fursur, & aqua.

Instrumentum ad Hostias conficiendas, cum eo vsus fuerit Sacrista, seu alius, oleo perfundat, & utranque partem charta interposita simul jungat, quæ in exteriori parte fuligo hæserit, abradat; postea eandem partem crassiore panno tergat, & in loco decenti reponat.

Linea omnia, Albæ, Amictus, Superpellicea, mappæ, panni, & si quid aliud est, diuini cultus gratia paratum, separatim ab indumentis domesticis cuiuscunque lauentur. quæ tamen habentur ad manus, faciemque lauandam; & ad nares purgandas, hoc numero necenseantur.

Ternæ Altarium mappæ: superior quidem singulis mensibus; inferiores vero quater in anno mundæ apponantur.

Bina *Corporalia* tertia quaque hebdomada: binæ Albæ decimoquinto quoque die: Cinguli alternis mensibus; manutergia Altarium, bini Amictus, octo dierum spatio mutantur? & hæc saltem, vbi duodecim Sacerdotes Missam faciant. Vbi autem pauciores sint sacerdotes, ex defectione numeri Sacerdotum poterit augeri, pro rata parte numerus dierum; & è contra, vbi plurimi Sacerdotes, minuendus quoque erit numerus dierum.

Purificatoria singulorum Sacerdotum (conuenit enim cuique suum) spatio octo dierum, vel ad summum quindecim, superpellicea, quæ sui vario Sacerdotalium, aut Clericalium ministeriorum destinata sunt ad eandem fere rationem.

In suppedaneo armarij, seu mensæ, vbi Sacerdos consistit sacra indumenta sumens, perpetuo stratus sit crassior pannus, ne qua parte Alba scædetur.

Linea Sacristiæ ad manus extergendas singula hebdomada munda ponantur. tum valde humido celo quotidie siccentur admota igni.

Mappa ad sanctæ cõmunionis vsu,

contractiores quidem alternis hebdomadis; maiores vero alternis mensibus mutantur.

Quod autem hæc mutationum intervalla præsiniantur, non ideo tamen extraordinariè quoque fieri non poterunt, si oporteat: puta, si ex labe, quæ fortè aspersa sit, aut alia de causa.

Præcipuis solemnitatibus munda omnia adhibeantur, & pulchriora,

Mappe Altarium Missis finitis contegantur stragulis suis. prius vero leuiter purissima scopula eius generis, quod vestimentis domesticis adhibetur, proprie tamen ad eum usum destinata, purgentur; ipsa stragula singula hebdomada diligenti agitatione à pulvere mudentur, præter id, quod etiam quotidie mane eadem leuius excuti debent. tum aeri tertio quoque mense exponantur.

Corporalia, & purificatoria, cum remouentur, vt alia adhibeantur, ponantur in arcula, seu canistro ad eum tantum usum destinato: & antequam dentur foras ad lauandum, ab eo, qui sit in sacris, lauentur in proprio vase, de quo supra, lixiuia, & sapone adhibito, & mos bis aqua sola abluantur. quod ex lauatione superest, in sacrarium fundatur.

Alba, & superpellicea lauata, crispanda dentur. quoties reponuntur, apte saltem contorqueantur, si non crispentur.

Corporalia item dentur personis petitis, vt amylo inducto ea durefcere faciant & complicant præscripta ratione. tempus huic operi aptum erit à mense Maio ad Octobrem.

Recondantur autem hæc linea omnia bene sicca, & complicata separatim locis suis, vt sint in promptu; apponanturque rosæ siccæ, & lauandula, aut similia, tum ad maiorem munditiam, & elegantiam; tum vt à tineis libera sint.

Nullus sacerdos, ad Missam faciendam accedat sædis calceis, aut crepidis. ideo semper habendæ essent in sacristia crepidæ ad hunc usum.

Habeatur coram in Sacristia scopula

qua Sacerdotes, & Clerici vrantur ad vestimenta communia mundanda, antequam vestiant sacra.

Omnia indumenta distinctis proprijs scrinijs habeantur, & secundum coloris, pretijque varietatem linea quoque pro genere, & pretio sint distincta, appositis schedulis.

Casula recondantur ductilibus capsis, quæ in armaria inferuntur; atque posita crassiore charta, quæ fundum capsæ contegat, appositisque siccis rosarum folijs, & lauandula, aut similibus, ponatur Casula cum Stola & Manipulo suo; mox aliæ eiusdem generis pro altitudine capsæ. addantur bursæ Corporalium, & integumenta, si adsint, Missalium. recondantur vero Casulæ bene extensæ sine ruga, aut plicatura: eodem modo *Dalmatica, & Tunicellæ* supra omnia autem alia charta sit, vt res mundiores seruentur. quæ sunt ex aureo, vel argenteo panno, aut ornamenta habent auro, vel argento asperiora, habeant pannum inter vtramque superficiem, ne confricata corrodamur.

Pluuialia, maxime si aurea, vel argentea sint, vel recondantur in amplo armario; vel plicata recondantur, ita tamen vt nullo modo insectatur, quæ pars pensilis à tergo est (vulgo caputium) & interponatur pannus, vt dictum est.

Quandocunque extrahuntur hæc indumenta, substernatur eis mappa munda, immo & stragulum substernatur, si aliquo spatio relinquenda sint.

Quæ raro adhibentur, quandoque in sereno cælo explicata exponantur; ne forte mucescant, vel male oleant, sed non in sole, poterit id fieri mense Maio, & Septembri, & semel in hyeme pro opportunitate temporis.

Pallia Altarium semper habeantur, si fieri possit, suis telaribus extente affixa, vt supra diximus, poteruntque vni asserculorum structuræ duo affigi directi coloris, vt pro diei conditione necesse non sit, nisi vertere telaris faciem. ita in amplo

plo armario erecta habeantur dempta linea filamentorum (quam vocant frangiam) quæ absuta non sit. interponatur autem pannus, siue inter duas palliorum facies in armario; siue inter pali, & Altaris faciem, ad vitandam eam, quam supra diximus, confricationem, commodum vero erit, pannum adeo esse latum, vt vtramque telaris faciem, & sic pallia ab vtraque parte affixa cõtegat: & ita in media sui parte affixus telari, nunc quidem hinc inde extendatur, & ab omni latere ligaculis connectatur; nunc vero ad vnã partem tantum, prout duas facies telaris: aut vnã contegere oportuerit. quod si plicanda fuerint. ita fiat, vt, si quæ Crucis species, aut imago afficta est, non inflectatur, cautioque adhibeatur, si oportet, interpositi panni.

Tapeia, crassioresque panni ad soli infernendi vsum, cum recondenda sunt, prius purgentur cera, & si quid aliud sordidum inhaerit, aeri post exponantur, & diligenter exagitentur, ad excutiendũ puluerem; scopula bene mudentur; & ita complicata suis locis recondantur.

Sacristiæ fenestræ saepe pateant, sereno siccoque cælo; tum capsulæ ductiles paulum educantur, vt etiam, quæ intus sunt, sentiant aeris beneficium.

Cæterum ea debet esse reuerentia erga sacram supellectilem, tanquam diuino seruitio mancipatam, immo tanquam sanctimoniam participem, quæ nimirum est sanctitatis instrumentum; vnde & sancta ea vocatur saepe in scriptu-

ris sacris, Pontificijs legibus, Parrumque monumentis, vt nihil eiusdem non modo negligatur; verum etiam exquisita cura, & diligentia colatur. non enim. vt ait *Sanctus Hieronymus epistola ad Theophil. Alexander.* inania ea sunt, & quæ quasi sensu carentia sanctimoniam non habere dicuntur; sed ex confortio corporis & sanguinis Domini sublimi maiestate sunt veneranda. lege, quæso, quæ *Tobias noster in hanc causam. collegit capit. 77. de sacris templis parte prima,* vbi docet, ideo prohiberi plurima circa eandem: videlicet.

Primo, non omnem supellectilem, tangi posse à quocunque.

Secundo, neque à quocunque quamcunque ablui posse, aquamque lotionis in sacrarium proiciendam esse.

Tertio, quæ vsui amplius esse non possunt, ea nequaquam in profanos vsus detorquenda esse; sed ea cõburenda esse, & Cineres in sacrarium inferendæ, quæ nos etiã suis locis indicauimus supra.

Quarto, nec alienari posse, vendi, oppigneratiue, exceptis quibusdam casibus, de quibus *Sanctus Ambrosius libro primo offic. cap. 41.* & habentur in *Breuiario quarta die infra octauam Sancti Laurentij.* Vide ibi.

Addit ille exempla multa priorum hominum, & è conuerso indignationis Omnipotentis Dei contra sacrilegos, impios, & desides in hoc genere; ad quem lectorem remittimus, ne instituti nostri metas transeamus.

Profodia Verborum in Missali Romano.

Abstinui in prima editione à notanda Profodia verborum eorum, quæ dubiam in Missali habere possunt prononciationem; tum quia solent imprimi Missalia additis accentibus; tum quia eadem ferè verba, quæ in Missali leguntur, communia sunt etiam Breuiario, cuius profodiam difficiliorem in eiusdem Commentariorum calce adnotaueram. Verum, quia Typographorum incuria male positi sunt accentus, & aliquando omisissis, me impulerunt insignes, Episcopi, vt in gratiam minus peritorum Sacerdotum ea quoque separatim colligerem, quæ Missalis sunt propria, ne contigat vllus error in legenda Missa.

Habent